

Armoede

Automatische rechtentoekening en proactief handelen
*Een verkenning op lokaal niveau met bijzondere aandacht voor
mensen met een laag inkomen*

Executive summary

Tine Van Regenmortel

Het Vlaams Armoedesteunpunt is een samenwerkingsverband van UA, KU Leuven, KdG-Hogeschool en UGent.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

Van Regenmortel, T. (2013), Automatische rechtentoekenning en proactief handelen. Een verkenning op lokaal niveau met bijzondere aandacht voor mensen met een laag inkomen, executive summary Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.

Voor meer informatie over deze publicatie: tine.vanregenmortel@hiva.kuleuven.be

Deze studie werd uitgevoerd in het kader van het Vlaamse armoedesteunpunt en werd gefinancierd door de Vlaams Minister bevoegd voor Armoedebestrijding, Ingrid Lieten.
De conclusies van deze publicatie vertolken niet noodzakelijk de visie van de opdrachtgever.

© 2013 Vlaams Armoedesteunpunt

p.a. Vlaams Armoedesteunpunt
Centrum OASes
Sint Jacobstraat 2 (M232)
2000 Antwerpen

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.vlaamsarmoedesteunpunt.be

1. Situering van de opdracht en onderzoeksopzet

Het aanbod aan sociale voordelen en tegemoetkomingen is in Vlaanderen zeer uitgebreid en versnipperd over verschillende overheidsniveaus. Burgers weten vaak niet waar ze recht op hebben of waar ze terecht kunnen voor informatie waardoor ze niet alle sociale rechten realiseren. Zodoende belanden ze in een situatie van onderbescherming. De omvang van onderbescherming en niet-gebruik is niet gering: bv. 65% van rechthebbenden realiseert het wettelijk vastgelegde minimuminkomen niet, in de globale Belgische bevolking gaat dit over 4,2%. Vooral de meest kwetsbare burgers dreigen in onderbescherming terecht te komen. Het principe van automatische rechtentoekenning biedt de beste garantie dat burgers hun sociale grondrechten benutten. Zowel in het Vlaams regeerakkoord 2009-2014 als in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014 is de realisatie van de automatische toekenning van rechten dan ook opgenomen als één van de beleidsprioriteiten. Deze studie, uitgevoerd in het kader van een ad hoc opdracht van het Vlaams Armoedesteunpunt (VLAS), betreft een studie naar automatische rechtentoekenning op het lokale niveau met een bijzondere focus op lokale rechten die van belang zijn voor mensen in financieel precaire situaties. De opdracht is hierbij driedig:

1. het opmaken van een inventaris van rechten die lokaal worden toegekend;
2. het opzoeken en beschrijven van goede praktijken van automatische rechtentoekenning en proactief handelen op lokaal niveau;
3. het schetsen van de knelpunten in het proces van automatische rechtentoekenning (ook bovenlokaal) met tevens aanbevelingen ter verbetering.

Om deze driedelige opdracht te vervullen hebben we een beperkt exploratief, beschrijvend onderzoek uitgevoerd waarbij verschillende onderzoeksmethodes werden ingezet. Naast een literatuur- en documentenanalyse werden verkennende gesprekken met bevoorrechte getuigen gehouden en casestudies uitgevoerd. Hiervoor maakten we onder meer gebruik van bestaande acties rond dit thema bv. het project 'Lokaal Proactief Kader' waarbij 19 Vlaamse gemeenten zijn betrokken.

We hanteren in deze studie de volgende definitie van onderbescherming:

“Onderbescherming is de situatie waarin personen zich bevinden die - ongeacht de oorzaak - de rechten en diensten waarop zij (bv. via het OCMW) aanspraak zouden kunnen maken, niet realiseren.”

Deze omschrijving focust niet enkel op het financiële aspect, maar ook op het ruimere aanbod van sociale hulp- en dienstverlening. Het OCMW is hierin een belangrijke actor, maar zeker niet de enige. Zo hebben ook bv. gemeenten, mutualiteiten, vakbonden, sociale huisvestingsmaatschappijen, energieleveranciers, een rol te spelen in de bestrijding van onderbescherming. Het gaat om een gedeelde verantwoordelijkheid en om een positieve aanpak om rechten te realiseren, te kaderen binnen het empowermentparadigma.

Om onderbescherming te bestrijden wordt proactief handelen als belangrijke beleidsimplicatie voorgesteld. We definiëren proactieve dienstverlening als volgt:

“Proactieve dienstverlening is die vorm van dienstverlening waarbij de overheid op eigen initiatief een dienstverleningsproces richting de burger start op basis van reeds bekende informatie bij de overheid zelf.”

Belangrijk is dat bij proactief werken het initiatief niet van de burger komt, maar van de overheid. Het onderscheidt zich hierdoor van de meer gangbare vormen van dienstverlening: responsief handelen (uitsluitend antwoord op gestelde concrete vraag) en actief handelen (meerdere antwoorden integrale benadering op gestelde vraag). Binnen het proactief handelen worden veelal de volgende drie strategieën onderscheiden:

- (Proactief of automatisch) informeren van potentiële gerechtigden;
- Actief opsporen en benaderen van gerechtigden (cfr. outreachend werken)
- Automatische rechtentoekenning.

Het automatisch toekennen van rechten op basis van gegevens waarover de overheid beschikt kan dus als meest verregaande vorm van proactief handelen worden beschouwd.

2. Resultaten

Voor de opmaak van een inventaris van lokale rechten hebben we gebruik kunnen maken van de Rechtenverkenner, een belangrijk instrument in de strijd tegen onderbescherming. De Rechtenverkenner is een website die de sociale voordelen en tegemoetkomingen van de verschillende overheden bundelt. We hebben een inventaris opgemaakt die de rechten op lokaal niveau weergeeft met aanduiding of deze rechten specifiek gericht op mensen in armoede of generiek zijn. De rechten zijn gestructureerd volgens de 14 thema's die in de Rechtenverkenner zijn opgenomen.

Voor de selectie van inspirerende voorbeelden hebben we ons niet beperkt tot automatische rechtentoekenning, maar ook naar het ruimere kader van proactief handelen gekeken met de hogerop geschetste driedeling. We geven een aantal voorbeelden per categorie.

2.1 Proactief informatie verstrekken

Stad Oudenaarde

Stad Oudenaarde zet sterk in op het bekend maken van hun werking via brochures en folders die ze proactief opsturen en promoten naar de mensen waarvan ze denken dat die er nood aan hebben. Daarbij gaat het enerzijds om een algemene, brede bekendmaking van hun producten en diensten aan de bevolking en anderzijds om een gerichte informatiestroom naar bepaalde doelgroepen of naar aanleiding van een bepaalde gebeurtenis:

- *Bij een geboorte:* De sociale dienst van de stad Oudenaarde maakt elke week een lijst op van alle geboortes in de stad. Deze ouders ontvangen een brief met daarbij in bijlage een aantal folders over de initiatieven rond kinderopvang die vanuit de stad worden georganiseerd (dienst onthaalouders, kinderopvang, babysitten,...).
- *Bij een verhuis:* De sociale dienst van de stad Oudenaarde maakt elke week een lijst op van personen die verhuisd zijn en daardoor mogelijks recht hebben op een tegemoetkoming in de huurprijs en een installatiepremie. Zij ontvangen een brief met daarin de voorwaarden voor het ontvangen van de premie en informatie over het aanvragen ervan.
- *Bij pensioen:* Personen die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken worden automatisch per brief aangeschreven met meer uitleg over het pensioen en een uitnodiging om langs te komen op de sociale dienst om de aanvraag in te vullen.

Samenlevingsopbouw en cel Armoedebestrijding Gent

Samenlevingsopbouw Gent en de cel Armoedebestrijding van de stad Gent gingen aan de slag met het project *Tuppercare* om de sociale grondrechten beter bekend te maken bij kwetsbare groepen en eerstelijns werkers. Centraal in het project staat het begeleiden van mensen in het raadplegen en gebruiken van de Rechtenverkenner.

Hiertoe werden demonstratiesessies georganiseerd zowel onder de vorm van groepssessies die in organisaties doorgingen als in sessies bij mensen uit de doelgroep thuis. Voor de thuis sessies worden afspraken gemaakt met diverse maatschappelijk kwetsbare individuen (Turkse vrouwen, langdurig werklozen, laaggeschoolden enz.) die willen optreden als gastheer of -vrouw om een aantal mensen (buren, familie, vrienden) uit te nodigen voor een zogenaamde Tuppercaresessie.

Voor elke deelnemer aan zowel de groepssessies als de thuisessies werd er een persoonlijk profiel gemaakt en op basis daarvan een gepersonaliseerde rechtenbundel samengesteld.

Daarnaast werd er twee maal per werkjaar een beurs georganiseerd waar de organisaties aanwezig waren die instaan voor de realisatie van de rechten. Alle deelnemers aan de demonstratiesessies werden persoonlijk uitgenodigd om deel te nemen aan deze ontmoetingsmomenten om zo de drempel naar deze organisaties te verkleinen. Tevens werden ook professionals uit organisaties in Gent uitgenodigd om deel te nemen aan een Train-de-Trainer-sessie over de Rechtenverkenner en hoe deze te gebruiken in hun contact met de doelgroep.

In totaal werden meer dan 180 maatschappelijk kwetsbaren geïnformeerd over hun rechten, en uitgenodigd voor de beurs, en namen 34 professionals deel aan een vorming over de Rechtenverkenner.

Vanuit de vaststelling dat teveel informatie contraproductief kan werken, werd later een 'Rechtenpocket' samengesteld met een selectie van de meest voorkomende rechten en vragen. Bovendien werd vastgesteld dat informeren vaak niet voldoende is om rechten effectief te realiseren. Een 'Buddysysteem' werd daarom opgezet om mensen persoonlijk en op maat te begeleiden.

2.2 Proactief opsporen en benaderen

OCMW Genk

In het kader van een project ter bestrijding van lokale kinderarmoede heeft het OCMW Genk een lokaal aanspreekpunt kinderrechten opgericht. In dit project werd specifiek gefocust op gezinnen met jonge kinderen die hun rechten niet ten volle benutten.

In een eerste fase werd op basis van de Rechtenverkenner een inventaris gemaakt van alle rechten waarop gezinnen met jonge kinderen in Genk aanspraak kunnen maken. Dit overzicht werd aan de hand van de sociale kaart aangevuld met de diensten die voor deze gezinnen in Genk beschikbaar zijn. Met deze folder werd het project voorgesteld aan verschillende diensten in Genk (OCMW, Instapje, K&G, CKG, Opvoedingswinkel,...) met de bedoeling dat zij gezinnen doorverwezen die mogelijks onderbeschermd waren.

Bij 33 gezinnen werd een mini-rechtenonderzoek uitgevoerd met het belang van de kinderen als insteek. In een eerste huisbezoek werd gepeild naar de situatie van het gezin met betrekking tot verschillende levensdomeinen (huisvesting, gezondheid, onderwijs,...). Op basis van de informatie die het gezin verschaftte werd het rapport van het mini-rechtenonderzoek opgesteld door de maatschappelijk werkster. Hierin staan de verschillende rechten en diensten opgelijst en kon worden aangeduid welke rechten het gezin nog niet realiseert en waar zij prioriteit aan wilden geven. In het tweede huisbezoek werd het rapport met het gezin besproken. Daarbij werd informatie gegeven over de verschillende rechten en welke stappen dienen gezet te worden om deze te realiseren. Het rapport werd ook overgemaakt aan de maatschappelijke assistent van het OCMW die het gezin begeleidt en die het realiseren van de rechten verder kan opvolgen.

2.3 Automatische toekenning van rechten

Het is niet mogelijk om op basis van de Rechtenverkenner een overzicht te krijgen van alle lokale rechten die automatisch worden toegekend. We deden een eerste oefening voor 29 gemeentes.

Wanneer het niet mogelijk is om een recht automatisch toe te kennen, dient ernaar gestreefd te worden om de administratieve stappen die de persoon in kwestie moet zetten, zoveel mogelijk te vereenvoudigen. Een andere manier om rechten automatisch toe te kennen is door deze te koppelen aan een ander recht dat de persoon al verworven heeft. Ten slotte kunnen lokale besturen ook een belangrijke rol spelen in het toegankelijker maken van rechten die op

bovenlokaal niveau worden aangeboden. We geven een aantal concrete voorbeelden van deze ruime waaier.

2.3.1 Concrete voorbeelden automatische toekenning

Derdebetalerssysteem De Lijn Beerse

De gemeente Beerse biedt een derdebetalerssysteem in samenwerking met De Lijn. Bij deze samenwerking betalen de gemeenten Beerse, Vosselaar, Turnhout en Oud-Turnhout een deel van de kosten voor het openbaar vervoer binnen de grenzen van het stedelijk gebied Turnhout. Deze tussenkomst wordt automatisch verrekend bij de aankoop van een biljet of 10-rittenkaart bij de voorverkooppunten of op de bus. Wanneer een biljet op de bus wordt gekocht, wordt de tussenkomst verrekend op basis van de opstapplaats. Doordat de premie wordt toegekend aan alle reizigers op het grondgebied wordt vermeden dat er extra gegevens moeten worden opgevraagd.

Korting op DIFTAR-systeem Herentals

De stad Herentals vindt het belangrijk dat wie veel vervuult ook meer betaalt, maar ook dat de laagste inkomens niet in de problemen komen. Daarom is er in Herentals een systeem van sociale toelagen in DIFTAR (geDIFferentieerd TARief) voor mensen die tijdelijk veel (medisch) afval hebben en voor mensen met de laagste inkomens. Inwoners van de stad Herentals storten via overschrijving een beginkrediet van 50 euro op de DIFTAR-rekening van de stad. Maandelijks wordt een bedrag van dit beginkrediet afgenomen naargelang het gewicht aan afval dat de inwoner gedeponneerd heeft. Wanneer het krediet lager is dan 5 euro kan het krediet opnieuw worden aangevuld met een nieuwe overschrijving. De stad kent aan bepaalde doelgroepen kortingen toe op dit DIFTAR-systeem bv. voor al wie het WIGW- of OMNIO-statuuat bij het ziekenfonds heeft (10 euro). Deze toelage moet niet zelf aangevraagd worden, maar wordt door de stad automatisch gestort op de DIFTAR-rekening van de inwoner. De stad maakt hiervoor gebruik van een koppeling van de identiteit van de belastingplichtige met de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. De betrokkenen kunnen deze subsidie terugvinden op hun jaarlijkse overzichtsfactuur van DIFTAR.

Vermindering algemene gemeentebelasting Mechelen

De stad Mechelen verleent aan bepaalde belastingplichtigen een toelage in de algemene gemeentebelasting. De toelage geldt voor inwoners van Mechelen die bv. recht hebben op de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) of het leefloon ontvangen of financiële hulp krijgen van het OCMW. Via de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, wordt er op het aanslagbiljet al rekening gehouden met de vermindering. Indien de vermindering toch niet werd verrekend kan men ten laatste twee maanden na de verzending van het aanslagbiljet de vermindering aanvragen bij de Dienst Financiën van de Stad Mechelen.

2.3.2 Administratieve vereenvoudiging

Geboorte- en adoptiepremie

Verschillende gemeentes, maar ook vakbonden en mutualiteiten, kennen een geboorte- en adoptiepremie toe aan gezinnen die een kind hebben gekregen. Deze gebeurtenis is een eenduidige gelegenheid om een gunst toe te kennen en ouders moeten alleszins hun kind aangeven bij de dienst bevolking van de gemeente. De manier waarop gemeentes een geboortepremie toekennen, kan verschillende vormen aannemen.

Gemeentes kiezen doorgaans voor het uitreiken van een premie of voor het geven van cadeaubonnen aan de gezinnen. Indien men kiest voor optie één (de premie) heeft men het

rekeningnummer van het gezin nodig om de premie te kunnen uitreiken. Aangezien ouders zelf naar de dienst bevolking moeten komen om hun kind te laten registreren, zou dit moment kunnen gebruikt worden om ook naar het rekeningnummer van het gezin te vragen. Op die manier kan de geboortepremie achteraf automatisch worden toegekend en moet er voor de rest geen aanvraagformulier meer worden ingevuld.

Andere gemeentes schenken cadeaubonnen aan gezinnen met een pasgeborene. Hierdoor wordt het ontbreken van het rekeningnummer van het gezin vermeden. In principe zouden de cadeaubonnen dan ook kunnen bezorgd worden op het moment van de aangifte bij de Burgerlijke Stand of zouden deze achteraf per post kunnen worden toegestuurd. Gezinnen met een pasgeboren of een geadopteerd kind in Ledegem krijgen bijvoorbeeld automatisch een waardebon voor het verschuldigde bedrag thuisgestuurd. In andere gemeentes moet soms nog een aanvraagformulier door het gezin worden ingediend bij de Burgerlijke Stand. Deze onnodige administratieve tussenstap zou kunnen vermeden worden.

2.3.3 Koppeling met al verworven rechten

OCMW Oudenaarde

OCMW Oudenaarde heeft een convenant afgesloten met alle scholen in Oudenaarde om aan kinderen met een kansentas automatisch een vermindering op hun schoolfactuur toe te kennen. Het OCMW geeft hiertoe de namen van de kinderen met een kansentas door aan de betrokken scholen. Ouders hebben hiertoe hun toestemming gegeven bij het ontvangen van de kansentas. De vermindering is van toepassing op ééndaagse of meerdaagse schoolactiviteiten (bv. sportdagen, bos- en zeeklassen, uitstappen,...), maar niet op andere schoolkosten (bv. maaltijden, studieboeken,...). De kosten voor deze activiteiten worden verdeeld over de drie partijen: 25% wordt gedragen door het OCMW, 25% door de school en 50% door het gezin. Deze vermindering is automatisch in rekening gebracht op de factuur die het gezin ontvangt.

2.3.4 Lokale besturen als intermediair in het realiseren van bovenlokale rechten

OMNIO-statuu

Halle is één van de gemeenten die deelneemt aan het Lokaal Proactief Kader om proactieve verbeteracties in de gemeente te installeren. Zij hebben als specifieke focus een betere bekendmaking van het OMNIO-statuu bij potentiële rechthebbenden. In de eerste fase van het project heeft een maatschappelijk werker van het OCMW alle inwoners van een achtergestelde straat in Halle bezocht om uitleg te geven over het OMNIO-statuu en mensen toe te leiden naar de mutualiteiten om dit recht aan te vragen.

Ook mutualiteiten zetten hier sterk op in. Zo heeft de Socialistische Mutualiteit in West-Vlaanderen vrijwilligers opgeleid rond het OMNIO-statuu om bij potentieel rechthebbenden aan huis te gaan en hen te informeren over het statuu. Ook de Christelijke Mutualiteit (CM) doet inspanningen om het OMNIO-statuu te realiseren voor mensen die hier recht op hebben door een actieve inspanning om mensen in een moeilijke financiële situatie te detecteren. In afwachting van een automatische toekenning van het OMNIO-statuu doet CM een oproep aan al wie een bruto-gezinsinkomen heeft dat lager ligt dan 15.606 euro (plus 2.889 euro per gezinslid) om zich te melden bij het ziekenfonds.

3. Conclusies en aanbevelingen

We stellen vast dat de automatisering van lokale rechten nog in zijn kinderschoenen staat en dat een overzicht wat er op het lokale niveau gebeurt moeilijk te vatten is. Diverse aspecten spelen een rol: o.a. de lokale overheid beschikt niet over gegevens van andere overheden, privacybeslommeringen, lokale autonomie. Zeker voor lokale rechten lijkt men controle te willen behouden op de toekenning te houden en de persoonlijke contacten niet te verliezen. Breder wordt proactief handelen omwille van de context van besparing niet haalbaar geacht of stelt men vragen of dit wel de taak van een OCMW is. Op basis van deze eerste exploratieve studie formuleren we een tiental globale en meer specifieke conclusies en aanbevelingen.

(1) Automatische rechtentoekenning als onderdeel van proactief handelen binnen een empowermentvisie

Automatische rechtentoekenning is slechts één onderdeel van proactief handelen. Automatische rechtentoekenning is een waardevol, maar geen allesomvattend instrument in de strijd tegen onderbescherming. Het lijkt niet haalbaar om dit voor alle rechten te realiseren. Bovendien vindt niet iedereen dit een gewenste piste en wordt er ook gewezen op risico's. Ook op de andere sporen van proactief handelen dient te worden ingezet: op het proactief informeren en op het proactief opsporen en benaderen van onderbeschermden. Automatische rechtentoekenning dient hierbij gekaderd te worden binnen een bredere empowermentvisie op de bestrijding van onderbescherming en armoede.

(2) Nood aan begeleiding en een persoonlijke aanpak op maat

De automatische toekenning van rechten mag niet ten koste gaan van een persoonlijke aanpak op maat voor mensen in armoede. Voor mensen in een kwetsbare positie blijven persoonlijk contact en begeleiding een belangrijke factor. Basiswerkingen, vrijwilligers, 'buddy's', nulde- en eerstelijnsdiensten hebben hierin een belangrijke rol te spelen. Automatische toekenning van rechten houdt ook de kans op automatische schrapping in waardoor mensen zonder voorbereiding geen aanspraak (meer) kunnen maken op rechten. Begeleiding kan dit mee opvolgen. Men kan zich ook afvragen of rechten steeds met een beperkte duurtijd moeten worden toegekend en welke de gevolgen hiervan zijn voor de persoon in kwestie.

(3) Aandacht voor bijzondere, kwetsbare doelgroepen

Een geuite bekommernis is dat automatische toekenning van rechten eerder voordelig zou kunnen zijn voor mensen die binnen 'standaardcategorieën' vallen, terwijl mensen met een multicomplexe problematiek net mogelijk buiten beeld blijven. Naast initiatieven om automatisering te bevorderen, dient dan ook blijvend aandacht uit te gaan naar bijzondere risicogroepen op onderbescherming, bv. dak- en thuislozen, mensen zonder papieren en vluchtelingen (bv. door gebrek aan vaste verblijfplaats). Ook (kleine) zelfstandigen, landbouwers, eenpersoonshuishoudens worden genoemd als doelgroepen die extra aandacht verdienen. Tevens zouden door het toekennen van rechten op basis van reeds verworven rechten of statuten de meest kwetsbare personen mogelijk buiten beeld blijven. Aanbeveling hier is om op lokaal niveau sterk in te zetten op het vormen van een netwerk met diverse, soms niet-evidente partners om binding te krijgen en te houden met de meest kwetsbare burgers.

(4) Alertheid voor 'fouten' en gelijke aandacht voor armoede- en fraudebestrijding

Waakzaamheid is geboden voor mogelijke fouten waarbij enerzijds mensen in onderbescherming onterecht uit de boot vallen en anderzijds rechten ten onrechte aan personen worden gegund. Aanbeveling is om een klassieke aanvraagprocedure op papier parallel aan het automatische proces te laten gebeuren. We pleiten in globo voor eenzelfde aandacht voor de bestrijding van armoede en onderbescherming als voor fraudebestrijding (bv. positieve en negatieve bestandskoppeling hand in hand).

(5) Perspectief van de burger centraal

Het inzetten op automatisering dreigt soms verengd te worden tot het koppelen van gegevens en databanken. Deze administratieve logica gaat echter voorbij aan het perspectief van de persoon in kwestie die zich in een situatie van onderbescherming bevindt en voor wie het realiseren van bepaalde rechten een groot verschil kan maken. Een toekenning van rechten op basis van het inkomen gaat bv. voorbij aan het reële beschikbare inkomen (zie o.a. schulden, alimentatie, woonlasten). De gelanceerde armoedetoets is in deze ook van betekenis bij de automatisering van rechten.

(6) Harmoniseren en vereenvoudigen van wetgeving en begrippen

De ingewikkelde sociale regelgeving blijkt een belangrijk knelpunt voor een verdere realisatie van automatische rechtentoekenning. Deze wetgeving wordt gereguleerd vanuit verschillende overheidsinstanties en de gehanteerde begrippen zijn veelal niet op elkaar afgestemd (bv. inkomen, gezinssamenstelling). De lopende acties naar vereenvoudiging van regelgeving en harmonisering van begrippen dienen verder gezet te worden. Zodoende wordt uitwisseling tussen verschillende gegevensbronnen makkelijker. Elke nieuwe beleidsbeslissing zou de e-government toets moeten doorstaan om systematisch en transversaal sociale concepten en begrippen in het besluitvormingsproces op elkaar af te stemmen.

(7) Stimuleren van kennisdeling en optimalisering en betere benutting van de Rechtenverkenner

Automatische rechtentoekenning op lokaal niveau is dikwijls afhankelijk van bevlogen 'trekkers'. Kennis- en ervaringsuitwisseling tussen gemeentes kan dit proces een duw in de rug geven (zie bv. het project lokaal proactief kader).

De Rechtenverkenner bevat in principe alle informatie om een leer- en uitwisselingsplatform te zijn tussen steden en gemeenten, maar wordt nog niet voldoende gebruikt. Om de kennisdeling tussen lokale besturen via de Rechtenverkenner mogelijk te maken en te optimaliseren, zou een zoekfilter waardoor alle rechten die automatisch worden toegekend kunnen worden opgezocht, een meerwaarde zijn. Hiervoor dienen de gehanteerde concepten en terminologie in de Rechtenverkenner eerst te worden uitgezuiverd.

(8) Oplijsten van goede praktijken en uitvoeren van intensieve casestudie(s)

Deze studie is een eerste aanzet om door de oplijsting van een aantal goede praktijken inspiratie te bieden voor lokale besturen om werk te maken van automatische rechtentoekenning. Deze exploratie dient verder aangevuld te worden. Om het thema van automatische toekenning van lokale rechten verder uit te spitten zou het goed zijn om één of meerdere gemeente(s) als casestudie(s) verder intensief uit te diepen en daarbij verschillende lokale stakeholders rond de tafel te brengen om mogelijkheden en knelpunten van automatische rechtentoekenning in de lokale context te analyseren.

(9) Een getrapte aanpak met vermijden van onnodige tussenstappen

Wanneer het (nog) niet mogelijk is om een recht automatisch toe te kennen, kan steeds bekeken worden in hoeverre de (administratieve) stappen die de persoon in kwestie moet zetten, zoveel mogelijk kunnen vereenvoudigd worden of zelfs geëlimineerd. Bovendien dient verder bekeken te worden in hoeverre rechten niet gekoppeld kunnen worden aan andere reeds toegekende rechten. Ten slotte kunnen lokale overheden een belangrijke intermediaire functie hebben bij het toeleiden en opnemen van bovenlokale rechten (bv. omniostatuu, studietoelage). Dit pad dient verder te worden uitgebouwd en aangemoedigd. Naast OCMW's hebben ook andere instanties hierin uiteraard een verantwoordelijkheid op te nemen (bv. mutualiteiten, vakbonden, armoedeverenigingen, samenlevingsopbouw, CAW's).

(10) Belang van netwerken, outreaching, empowerende contacten en laagdrempelige ontmoeting

In de bestrijding van onderbescherming is het erg belangrijk om in de lokale context een netwerk (en samenwerking) uit te bouwen met diverse organisaties en sleutelfiguren om mensen in onderbescherming op het spoor te komen, te bereiken en mogelijk door te verwijzen. Outreachend werken is hierbij van grote waarde. Ten slotte dient het belang van persoonlijke empowerende contacten en kansen op laagdrempelige ontmoeting blijvend onderstreept te worden in de strijd tegen onderbescherming (en breder armoede en sociale uitsluiting).

Samenwerking en afstemming tussen de verschillende overheidsniveaus en organisaties is belangrijk om meer slagkracht te krijgen bij de automatische toekenning van rechten en proactief handelen als krachtige middelen in de strijd tegen onderbescherming. OCMW's (maar ook andere lokale partners) dienen verder rond dit thema gesensibiliseerd en ondersteund te worden. We hopen dat in de nieuwe strategische meerjarenplanning (2014-2019) dit thema de nodige aandacht zal krijgen en lokale besturen doelgroeporganisaties wezenlijk betrekken bij de opmaak. De aandacht in beleidsvoering gaat in toenemende mate naar de bestrijding van (sociale) fraude met beknotten in uitkeringen en aanscherpen van de voorwaarden (met risico van 'blaming the victim'). We pleiten voor eenzelfde aandacht voor onderbescherming met de uitbouw van een positief, proactief empowerend beleid.

Abstract

